

DABAS LIEGUMA “KADIĶU NORA” IZVĒRTĒJUMS AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU KONTEKSTĀ

Atskaite

Kristaps Vilks
biotopu un sugu aizsardzības jomas eksperts,
tiesīgs sniegt atzinumus par bezmugurkaulniekiem un
meža biotopiem, sertifikāts Nr.010,
derīgs līdz 2019.g.

Atskaite sagatavota Dabas aizsardzības pārvaldes
un Vides aizsardzības fonda projekta Nr. 1-08/169/2013
“Priekšizpēte, lai izvērtētu esošo un potenciālo ĪADT
atbilstību pašreizējam statusam” ietvaros,
atbilstoši 28.05.2014. noslēgtajam līgumam
Nr. 5.5/5/2014.

Rīga, 26.11.2014.

Ievads

Šajā atskaitē ir apkopota informācija par Natura 2000 teritorijas, dabas lieguma "Kadiķu nora" nozīmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu kontekstā. Priekšizpētes mērķis ir izvērtēt teritorijas dabas aizsardzības statusu no bezmugurkaulnieku daudzveidības saglabāšanas viedokļa. Priekšizpēte ir balstīta uz lauka apstākļos veiktas īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un to dzīvotņu inventarizācijas, kā arī šīs teritorijas kamerālās analīzes pamata. Galvenie uzdevumi bija:

- 1) noskaidrot, kādas īpaši aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas un to dzīvotnes ir sastopamas šajā teritorijā?
- 2) izvērtēt teritorijā konstatēto īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu populāciju pašreizējo stāvokli, uzsvērt galvenās prioritātes aizsargājamo sugu saglabāšanā un identificēt galvenos riskus šo sugu pastāvēšanai nākotnē;
- 3) sagatavot zinātniski pamatotus priekšlikumus turpmākajai teritorijas apsaimniekošanai un aizsardzībai bioloģiskās daudzveidības un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanas kontekstā.

Atskaite ir sagatavota Dabas aizsardzības pārvaldes un Latvijas Vides aizsardzības fonda projekta Nr. 1-08/169/2013 "Priekšizpēte, lai izvērtētu esošo un potenciālo ĪADT atbilstību pašreizējam statusam" ietvaros atbilstoši 28.05.2014. noslēgtajam līgumam Nr. 5.5/5/2014. Atskaite sava satura ziņā atbilst sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta atzinumā iekļaujamajai informācijai, atbilstoši 30.09.2010. Ministru Kabineta noteikumiem Nr. 925 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības". Atskaite ir sagatavota divos eksemplāros, viens no tiem tiek iesniegts Dabas aizsardzības pārvaldei, bet otrs paliek autora rīcībā.

Vispārīgs teritorijas raksturojums

Dabas liegums "Kadiķu nora" atrodas Dundagas novada Dundagas pagastā (teritorijas centra koordinātes LKS-92 koordinātu sistēmā X400845 Y388320, zemesgabalu kad.nr. 88500030147 un 8850030029) 4,0 ha lielā platībā (1.pielikums). Aptuveni 300m attālumā no dabas lieguma teritorijas atrodas bezmugurkaulnieku daudzveidības ziņā viena no Latvijā nozīmīgākajām īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām – Slīteres nacionālais parks. Dabas liegumā "Kadiķu nora", atbilstoši analizētajiem informācijas avotiem, ir atrodamī divi Eiropas nozīmes īpaši aizsargājami biotopi – 5130 "Kadiķu audzes zālajos un virsajos" un 6270* "Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas" (Rēriha, Pēterhofs 2005). Dabas liegumā ievērojamu daļu teritorijas aizņem koku grupu un atklātu teritoriju mozaīka (1.pielikums). Starp koku un krūmu grupām izvietotas nelielas atklātas teritorijas, kas šobrīd netiek apsaimniekotas. Koku stāvā dominē samērā jauni bērzi, egles un priedes. Daļā no teritorijas apsaimniekošanas rezultātā ir novākts koku un krūmu apaugums, kā rezultātā ir izveidojies blīvs parastās lazdas stāvs. Lieguma teritorijā vietām joprojām ir saglabājušies savrup vai nelielās grupās augoši kadiķi.

Līdzšinējā reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu izpēte

Dabas liegumā "Kadiķu nora" nav veikti detalizēti reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu pētījumi. Latvijas Sarkanajā grāmatā (Spuris 1998) un Dabas aizsardzības pārvaldes dabas pārvaldība sistēmā "Ozols" nav atrodama informācija par šajā teritorijā konstatētām retām vai aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām. Teritorijas dabas aizsardzības plānā (Rēriha, Pēterhofs 2005) bezmugurkaulnieku sugas nav aplūkotas vispār. Atsevišķas sugas ir konstatētas faunistisku novērojumu rezultātā, par ko liecina Natura 2000 teritoriju datubāzē (nepublicēta informācija) atrodamā

informācija par divām šajā teritorijā atrastajām gliemju sugām – divzobu vārpstiņgliemezi *Clausilia bidentata* un skrajribu vārpstiņgliemezi *Macrogastra latestriata*. Prioritāri aizsargājamas Eiropas nozīmes bezmugurkaulnieku sugas dabas lieguma teritorijā nav konstatētas.

Izpētes metodes

Dabas lieguma “Kadiķu nora” teritorija apmeklēta vairākkārtīgi 2014. gada vasarā – no jūnija līdz augustam, katru mēnesi vienu reizi vairāku stundu ilgā laika periodā. Reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku klātbūtnes novērtēšanai šajā priekšizpētē ir izmantota vienkārša vizuālo uzskaišu metode, vienmērīgi izstaigājot visu teritoriju pa neregulāru maršrutu un lielāku uzmanību veltot potenciāliem reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu mikrobiotopiem. Teritorijas apsekošanā ņemta vērā līdzšinējā eksperta darba laikā iegūtā pieredze un informācija no dažādām Latvijā plaši aprobētām biotopu un sugu aizsardzības jomā izmantotām metodikām un rokasgrāmatām (Lārmanis u.c. 2000, Ek u.c. 2002, Auniņš 2014), tāpat izmantota specifiska literatūra par bezmugurkaulnieku darbības pēdām (Ehnström, Axelsson 2002). Teritorija apmeklēta dažādu reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu inventarizācijai atbilstošā sezonā un labvēlīgos laikapstākļos, siltā, saulainā laikā.

Reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu inventarizācijas rezultāti

Inventarizācijas rezultātā dabas lieguma “Kadiķu nora” teritorijā 2014. gada jūnijā-augustā ir konstatētas šādas retas un aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas – rūsganbrūnais koksngrauzis *Stenocorus meridianus*, nātru lācītis *Callimorpha dominula*, kā arī spīdīgais praulgrauzis *Gnorimus nobilis*. Visas trīs sugas novērotas uz ziedošām vīgriezēm 12.07.2014., dabas lieguma DR stūrī, ar parasto vīgriezi vairāk vai mazāk aizaugušā laucē. Nātru lācītis ir polifāga, samērā plaši izplatīta suga, kas barojas uz dažādiem lakstaugiem un krūmiem mistrotos mežos un mežmalās, bet abas saproksilofāgo vaboļu sugas ir saistītas ar atmirušu lapkoku koksni (Spuris 1998). Nātru lācītim piemērotas teritorijas atrodamas arī dabas liegumam pieguļošajās platībās bez jebkāda dabas aizsardzības statusa.

Ar kadiķiem saistītas retas un aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas dabas lieguma teritorijā nav konstatētas.

Teritorijas nozīme bezmugurkaulnieku sugu aizsardzība kontekstā

Ņemot vērā inventarizācijas rezultātus un literatūrā pieejamo informāciju, dabas lieguma “Kadiķu nora” teritorijā ir konstatēta 5 retu un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtne (2. pielikums). Visām trim inventarizācijā konstatētajām sugām ir atrasti tikai viens vai daži indivīdi, tādēļ nav iespējams spriest par šo sugu populācijas lielumu. No bioloģiskās daudzveidības aizsardzības viedokļa vērtīgākā konstatētā suga ir spīdīgais praulgrauzis, kas Latvijā ir sastopams ļoti reti, pārējām sugām izplatība ir daudz plašāka. Jāatzīmē, ka dabas lieguma teritorijā spīdīgajam praulgrauzim nav piemērotu kāpuru attīstības vietu – vecu lapkoku. Tajā pašā laikā netālu novietotajā Slīteres nacionālajā parkā ir daudzskaitlīga un vitāla šīs sugas populācija (nepublicēta K. Vilka un M. Štokmanes informācija), un dabas liegumā “Kadiķu nora” konstatētais praulgrauzis, iespējams, ir ielidojis no Slīteres nacionālā parka teritorijas vai tā tuvumā piemērotām kāpuru attīstības vietām. Ņemot vērā kāpuru attīstībai piemērotu vietu trūkumu, jāpieņem, ka abām konstatētajām saproksilofāgajām sugām dabas liegumā ir gadījuma raksturs.

Dabas lieguma “Kadiķu nora” teritorijā ir potenciāli piemērota dzīvotne vairākām retām un aizsargājamām dienastauriņu sugām, piemēram, apšu zaigraibenim *Apatura ilia*, kārklu zaigraibenim *A. iris*, kā arī gāršas samtenim *Lopinga achine*. 2014.gada inventarizācijā šīs sugas nav konstatētas, tomēr nav iespējams izslēgt iespēju,

ka tās šī dabas lieguma teritorijā ir atrodamas. Aizsargājamo sugu un reti sastopamu sugu iztrūkumu kādā īpaši aizsargājamā dabas teritorijā vienas sezonas laikā nav iespējams pierādīt, tādēļ būtu ieteicams pārbaudīt šo sugu klātbūtni arī vismaz vēl vienu gadu. No augstāk minētajām dienastauriņu sugām, prioritāra nozīme ir gāršas samtenim, kas attīstās uz dažādām graudzālēm skrajos mežos un meža un atklātu biotopu mozaikā. Attiecībā uz šo sugu ieteicama dabas liegumā esošo lauču un atklāto teritoriju regulāra apsaimniekošana, lai novērstu tās aizaugšanu. Blīvais lazdu stāvs, kas veido izteiktu noēnojumu, ir vērtējams kā teritorijā potenciāli iespējamo gāršas samteni negatīvi ietekmējošais faktors.

Secinājumi un priekšlikumi

- Dabas lieguma “Kadiķu nora” loma reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanā un aizsardzībā pašlaik ir vērtējama kā neliela, jo konstatētas tikai dažas šādas sugas, kas ir vai nu Latvijā samērā plaši sastopamas vai to klātbūtnei ir gadījuma raksturs, kā arī tādēļ, ka ar kadiķiem specifiski saistītas retas bezmugurkaulnieku sugas dabas liegumā nav konstatētas. Atbilstoši pašlaik konstatētajam, dabas liegumam nav lielāka nozīme reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanā kā tam pieguļošajām teritorijām bez jebkāda dabas aizsardzības statusa.
- Jāatzīmē, ka retu un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu iztrūkumu ir grūti apstiprināt vienas sezonas laikā, tādēļ būtu ieteicams vēl vismaz vienu gadu turpināt šādu sugu iespējamās klātbūtnes pārbaudi.
- Ja, izvērtējot dabas lieguma “Kadiķu nora” dabas aizsardzības statusu no īpaši aizsargājamo biotopu viedokļa, tiek konstatēts, ka dabas lieguma statuss ir jā saglabā, tad ieteicama teritorijas regulāra apsaimniekošana noganot un pļaujot, lai novērstu blīva, vienlaidus parastās lazdas stāva veidošanos un nodrošinātu pietiekami augstu dažādu graudzāļu blīvumu vidēji noēnotos apstākļos, kas nepieciešams šajā teritorijā potenciāli iespējamā gāršas samteņa kāpuru attīstībai. Teritorijas aizaugšana ar lazdam un citiem krūmiem, jauniem kociņiem ir vērtējama kā lielākais risks no bezmugurkaulnieku daudzveidības saglabāšanas viedokļa.

Izmantotās literatūras saraksts

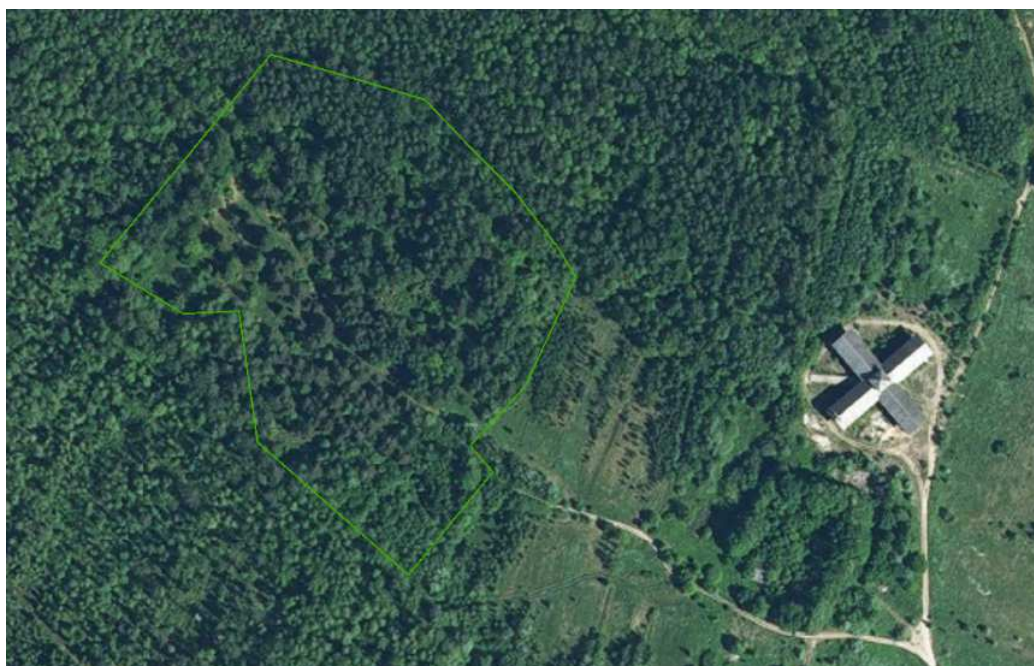
- Auniņš A. (red.) 2014. Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. 2. papildinātais izdevums. Rīga, Latvijas Dabas fonds, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 320 lpp.
- Ehnström B., Axelsson R. 2002. Insektsnag i bark och ved. ArtDatabanken, SLU, Uppsala (zvedru val.)
- Ek T., Suško U., Auziņš R. 2002. Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācijas metodika. Rīga, Valsts Meža dienests.
- Lārmanis V., Priedītis N., Rudzīte M. 2000. Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata. Rīga, Valsts Meža dienests, 127 lpp.
- Rēriha I., Pēterhofs E. 2005. Īpaši aizsargājamas dabas teritorijas dabas lieguma “Kadiķu nora” dabas aizsardzības plāns. SIA “REMM”, 33 lpp.
- Spuris Z. (red.) 1998. Latvijas Sarkanā grāmata. 4.sējums. Bez mugurkaulnieki. Rīga, LU Bioloģijas institūts, 388.lpp.

Pielikumi

1. pielikums.

Dabas liegums "Kadiķu nora".

Attēlā izmantota ortofoto kartes pamatne (© 2010-2011, Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, © 2009, LU ĢZZF, kartes.geo.lu.lv)

2. pielikums.

Dabas liegumā "Kadiķu nora" konstatētās retās un aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas

Nr.	Sugas nosaukums	Datu avots	Piezīmes
1	Divzobu vārpstiņgliemezis, <i>Clausilia bidentata</i>	Natura 2000 teritoriju datubāze	Latvijā īpaši aizsargājama suga.
2	Nātru lācītis, <i>Callimorpha dominula</i>	2014.g. inventarizācija	
3	Rūsganbrūnais koksngrauzis, <i>Stenocorus meridianus</i>	2014.g. inventarizācija	Latvijā īpaši aizsargājama suga.
4	Skrajribu vārpstiņgliemezis, <i>Macrogastra latestriata</i>	Natura 2000 teritoriju datubāze	Latvijā īpaši aizsargājama suga.
5	Spīdīgais praulgrauzis, <i>Gnorimus nobilis</i>	2014.g. inventarizācija	Latvijā īpaši aizsargājama suga ar ierobežotu izplatību, konstatēts tikai viens īpatnis dabas lieguma DR stūrī.